

FILMEK PÁRBAN II.

A MET kispesti filmklub november-decemberi programjaként Fassbinder és Tony Richardson egy-egy alkotását láthatták az érdeklődők, amelyeknek bibliai párhuzamait a József-történet mozaikjaiból raktuk össze. **Rainer Werner Fassbinder** *A félelem megeszi a lelket* című filmje az előítéletek fölé emelkedő szerelem Ikarosz-története. **Tony Richardson és Jean Genet** műve, *A kisasszony* pedig a közösség torzult ítéleteinek abszurd-horror láttelele.

Aronson előítéletekről szóló világhírű könyve a hagyományosan elítélt előítélet fogalmat árnyalja, s részben mint a világmegismerés szükséges és lehetséges formájaként is definiálja. A személyiséget is saját vonatkozási közegének (barátok, család) ítélete formálja, s ön- és világtudatunk alappillérei ezek az előítéletek. **Fassbinder** nemcsak az átlagos, a megszokott emberi kapcsolatok köréből emeli ki a középkorú Emmi Kurowska és egy fiatal arab vendégmunkás szerelmi kapcsolatát, hanem az átlagosba ágyazza bele alakjukat. Emmi átlagos és jelentéktelen asszony, a társtalan nagyvárosi magány eleven példázata, de tiszta szívű nyitott, szeretetet adni tudó nő is egy személyben. Még takarítónőként is jelentéktelen a környezete, sőt a családjá számára is. A marginalításban élő arab vendégmunkás Ali - aki Emmi végül feleségül veszi - saját maga mondja ki a köz ítéletét önmagáról, illetve arról a társadalmi csoportról, ahová valónak mondja magát: idegen, alávaló. Találkozásukat emberi tekintetek vizslatják, sztereotípiák keresztüze bélyeget éget homlokukra. S a köztudat uralma újabb győzelmet arat az öntudat boldogságkereső szárnypróbálgatása felett. Daidalosz vágya porba hull, Ikarosz álma összeomlik.

A film második része fordulópont, Alit Kurowska asszony környezete befogadná, de a férfi önészlelése hamisnak jelzi a helyzetet. Emmi, aki rendes, fiatal férjre tett szert, tekintélyt szerez magának, kapcsolatának elfogadtatása megtörténik. Hol van tehát a hiba? Az ember önítélete is a világ ítéletében gyökerezik. Ali úgy érzi, nem az már, aki volt, egy átformált báb Emmi oldalán, kifacsarták belőle azt, amit öndefiníciónak, identitásnak nevezünk. Fassbinder ítélete kikerülhetetlen: előítéletekbe zárva élünk.

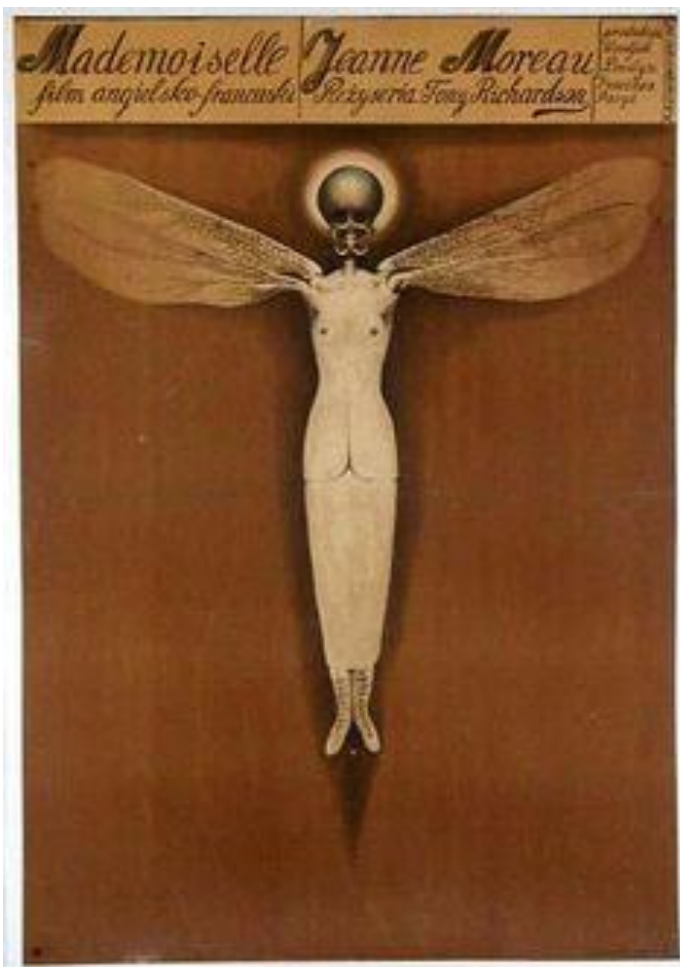
A kisasszony jelentőségéhez képest kevésbé ismert **Tony Richardson**-film. Az elfogadó befogadás és elutasító kiközösítés tömeglélektana tárul fel benne.

A köztisztelőben álló tanítónő nemcsak a saját, hanem a falusi közösség fojtott álmait tükrözi. Megteremti önmaga tükörképét, s e megformált énben kollektív vágyak tekintenek vissza rá. A falu eseménytelen mindennapjaiban, e vidéki zárt közösségben a tűsarkú cipőben billegő szépasszony személyére közösségi értékek rakódnak: *elegáns*, szép, idegenségében emelkedett. A kisasszony gonoszsága viszont a környezete iránti megvetéséből táplálkozik, alávalónak, hozzá méltatlannak tartja életkereteit, s innen eredeztethető részvétlensége, kegyetlensége is. Az olasz favágó is idegen, akinek hőstetteire gyanakvással tekintenek, betolakodónak érzik, pedig ő gyorsan beilleszkedik a falusi világba, de ereje, *nyersessége*, segítőkészsége, a nők körében elért sikerei

irigységet szülnek. A félelem s a rejtélyes katasztrófák deformálják a közvéleményt, negatív érzelmek uralják el a közösséget. A szépségbe bújít démoni gyilkossá teszi őket, agyonverik - mint ördögűzők - az ártatlan, vonzó idegent. A film egyetlen figurája látja az igazságot: a fiút, aki az apja iránti tiszteletet s a tanítónő iránti csodálatot egyszerre éli át, s a megtalált bizonyítékok számára nyilvánvalóvá teszik az eseményeket.

A tekintélyelvű hatalmi struktúrákat mint kóros korképet, tömegpszichózist nehéz megérteni, ehhez nyújt megfejtési kódot ez a film. A gyűlölet anatómiájaként feltárul a felettes én és a tudatalatti bizarr háborújának indítéka a hatalom és birtoklás. A teremtés és pusztítás, irigység és megvetés, befogadás és kiközösítés, szeretet és tulajdonlás sarkpontjai között feszül a történet.

A két filmet József történetéhez kapcsoltuk. A mademoiselle alakja a bibliai időben is létezik. Potifárné sem tud szeretni, hanem birtokolni akar, s ha nem tudja megszerezni, inkább elveszejtene vonzalma tárgyát. József számára a gonosz, démoni erők megtapasztalása az igaz út megtalálásához vezet. Az élet poklaiból való visszatérés után az egyiptomi főpap lányának, Aszenáthnak szerelme - amely képes más isten, más létforma befogadására, s képes újjászületni a szerelem által - szent ajándék József számára, amely a szenvedésekben fogant.